

**MENTAL ARIFMETIKANI BOLA XOTIRASINING RIVOJLANISHIDA TUTGAN
O‘RNI**

Yo‘lbarsov Abdullajon To‘lanboy o‘g‘li

Qoraqalpog‘iston Respublikasi, To‘rtko‘l Tumani, Bog‘Yop Mfy, G‘Alaba Ko‘Chasi 91-Uy

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta‘limda mental arifmetika haqida so‘z yuritilib, qo‘shimcha ta‘lim uchun istiqbolli platforma , o‘quv jarayonida ajoyib intellektual va ijodiy rivojlanish natijalariga erishishga imkon berishi haqida ham fikr mulohazalar yuritiladi.

Kalit so‘zlar: mental arifmetika, matematika, qobiliyati, xotira, raqamlar, majoziy fikrlash, rivojlantirish.

KIRISH

Mental arifmetika – arifmetik hisoblar yordamida aqliy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun juda samarali dastur. Mustaqil, tashabbuskorlik, o‘zini tanqidiy baholash qobiliyatini rivojlantiradi. Mental arifmetika allaqachon dunyoning 52 ta mamlakatida ishlaydi.

ASOSIY QISM

Mental arifmetika bola miyasini va matematik tafakkurni rivojlantiradi, o‘quvchilar diqqatini berilgan topshiriqlarga jamlash, katta hajmdagi ma‘lumotlarni yodlash va murakkab matematik misollarni yechish qobiliyatiga ega bo‘ladilar. O‘zlashtirilgan qobiliyatlar aqlning rivojlanishiga va shaxsning bolaga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Ilmiy texnik taraqqiyotning jadal sur‘atlari zamon bilan hamnafas bo‘lishga, zamonaviy bolalar ta‘lim-tarbiyasiga munosib e‘tibor qaratishga undaydi. Maktab va maktabgacha ta‘lim dasturlari yetarli emas. Shuning uchun aqliy arifmetikaning dolzarbligi paydo bo‘ldi.

Arifmetik amallarni bajarish jarayonida bola bir vaqtning o‘zida ikkala qo‘lning bosh barmoq va ko‘rsatkich barmoq bilan yog‘och suyaklarni harakatga keltiradi, bu esa miyaning ikkala yarimsharlarini uyg‘un rivojlanishiga yordam beradi. Shu bilan birga bola naqshli igna ustidagi suyaklarning ma‘lum pozitsiyasi shaklida raqamlar va matematika harakatlarni ifodalashni o‘rganadi.

Mental arifmetika uchun 4 yoshdan 12-14 yoshgacha bo‘lgan vaqt miya o‘sishning boshqa davrlariga qaraganda ko‘proq intensiv rivojlanadi. 12-14 yoshdan keyin miyaning bunday miqdor va sur‘atda murakkab ko‘nikmalarni egallashi va ulardan foydalanish qobiliyati pasayadi.

Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab bolalar uchun o‘rganish natijasi nafaqat aniqlangan hisoblash qobiliyati, balki diqqatni jamlashni, xotira qobiliyatini yaxshilaydi, majoziy fikrlashni, tasavvurni va kuzatishni rivojlantiradi, tahlil qilish va umumlashtirish qobiliyatini yaxshilaydi. Shu bilan birga hissiy va irodaviy fazilatlar (mustaqillik, natijaga erishishda qat‘iylik, xatti-harakatlarni ixtiyoriy tartibga solish, o‘ziga ishonch) rivojlanadi.

Miyaning chap yarim shari mantiq, matematik qobiliyatlar, tildagi farq uchun javobgardir, o'ng yarim sharda esa ijodkorlik, san'at, tasavvur, vizualizatsiya va og'zaki bo'lmagan jihatlarga munosabat mavjud. Malayziya olimlari ham bu xulosani qo'llab-quvvatlamodalar. Abakusda ishlaganda ikkala qo'ldan foydalanish dastlab miyaning ikkala tomonini stimulyatsiya qiladi. Chunki bola doimo ikki qo'li bilan harakat qiladi. Abakus bilan ishlash doimiy jarayon bo'lib, bola suyaklarini doimiy ravishda his qiladi va harakatga keltiradi. Shu bilan miyaning ikkala qismini faollashtiradi. Odam ilgari faqat matematik daholar uchun mumkin bo'lgan eksrtaktsiya tezligiga erishadi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'plab bolalar uchun o'rganish natijasi nafaqat aniqlangan hisoblash qobiliyati, balki diqqatni jamlashni, xotira qobiliyatini yaxshilaydi, majoziy fikrlashni, tasavvurni va kuzatishni rivojlantiradi, tahlil qilish va umumlashtirish qobiliyatini yaxshilaydi. Shu bilan birga hissiy va irodaviy fazilatlar (mustaqillik, natijaga erishishda qat'iylik, xatti-harakatlarni ixtiyoriy tartibga solish, o'ziga ishonch) rivojlanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytish mumkinki maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarning bilimlarini o'rgatish va mustahkamlashga to'g'ri yondashish bilan ular 2,3,4 xonali raqamlar bilan ongida arifmetik harakatlarni bajarishda fenomenal ko'nikmalarni namoyish etishlarini ta'kidlaydi. Olimlar va amaliyotchilar dasturi samaradorligining muhim omilini shunda ko'rishadiki, o'quv jarayonida bola deyarli har doim muvaffaqiyatga erishish jarayonini boshdan kechiradi, bu ijobiy mustahkamlash, o'ziga xos usul bilan bog'liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Hasanboyeva.O.U. va boshqalar. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. –T.Ilm ziyo, 2006.[43 b]
- 2.Bikbaeva N.U, Ibragimova Z.I., Qosimova X.I. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda elementar matematik tasavvurlarni shakllantirish. – T.O'qituvchi, 1995[.65 b.]
- 3.Ta'lim samaradorligini oshirishda o'qituvchi mahрати. Respublika ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari to'plami. Jizzax 2017.
- 4.G'oziyev E.G. Ontogenez psixologiyasi. – Toshkent: “Maktabgacha talim tarbiyachilari”, 2010 – [360 b.]
- 5.“O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari” 2018-yil 18-iyun 1-MH-son.Toshkent.

